

RIKSARKIVAREN

Statsministerens kontor
Postboks 8001 Dep

0030 OSLO

Deres ref.
2003/01022/MS/aa

Vår ref.
03/6335 A.008 TB

Dato
26.04.2004

NOU 2003:19 Makt og demokrati - høring

Makt- og demokratiutredningen gir generelt et bilde av en utvikling fra et representativt demokrati over til bruk av et vidt spekter av andre mulige virkemidler for å påvirke samfunnsutviklingen. Selv om det nok kan innvendes at det representative demokrati aldri har vært rendyrket, må man i et langsiktig perspektiv kunne slutte seg til utredningens hovedbeskrivelse. Sett i et historisk perspektiv kan det ikke være tvil om at dette langt på vei har vært en villet utvikling som det representative demokratiet i utgangspunktet har vært med på å fremme.

Riksarkivaren vil i denne forbindelse vise til de former for offentlighet i norsk samfunnsstyring som har røtter langt tilbake i tid, men som fikk sitt generelle uttrykk da det for vel 30 år siden ble vedtatt en egen offentlighetslov. Offentlighet i rettspleien har i prinsippet vært gjeldende i Norge så langt tilbake som man kan snakke om en rettspleie. Forslag om en egen offentlighetsbestemmelse for forvaltningen ble fremmet allerede på 1840-tallet, men den gangen lagt bort, mye fordi man fant at forvaltningen langt på vei fungerte svært åpent uten et formelt lovpåbud. Men hovedbegrunnelsen for å vedta en slik lov vel hundre år senere, var nettopp å legge forholdene bedre til rette for demokratiet, gjennom muligheter for kontroll og informert deltakelse. Det vanlige har vel vært å se på den utviklingen som er beskrevet i utredningen, som en utvidelse av demokratiet, og ikke en trussel mot dette. Men det framstår samtidig som nokså klart at det er andre sider av samfunnsutviklingen, og mulighetene for påvirkning av denne, som kan anses som mer betenkelige i forhold til demokratiet. Særlig må dette gjelde når ikke alle virkemidler er like tilgjengelig for alle.

Offentlighet i rettspleie og forvaltning må anses som et gode som i prinsippet er likt tilgjengelig for alle, selv om det naturligvis kan gjøre seg gjeldende ulike muligheter for å nyttiggjøre seg et slikt gode. Men en forutsetning vil i alle tilfeller være at offentlige arkiver behandles og tas vare på slik at de i praksis er og forblir tilgjengelige for den som ønsker tilgang. Riksarkivaren ser den norske arkivloven med forskrifter som et godt virkemiddel i en slik sammenheng, men

det vil kreve kontinuerlig årvåkenhet i hele forvaltningen og systematisk arbeid fra arkivmyndighetens side å opprettholde et tilfredsstillende system på dette området.

Riksarkivaren ser det videre slik at det vil bidra til et bedre samfunn når borgerne har tilgang til informasjon som kan hjelpe til å dokumentere begivenheter i deres liv og eventuelle rettigheter som de kan ha i forhold til andre personer og ikke minst i forhold til samfunnet. Det er også et vesentlig gode å ha en generell tilgang til informasjon om samfunnet som sådan, både i nåtid og fortid. De offentlige arkivinstitusjonenes kulturelle funksjon må derfor også ses på som bidrag til et bedre samfunn som den enkelte kan føle tilhørighet til.

I denne sammenhengen vil vi ikke unnlate å nevne at moderne informasjonsteknologi gir økte muligheter, men også samtidig kan utgjøre en fare. Mulighetene ligger i at arkivmateriale og opplysninger i forskjellige former kan gjøres elektronisk tilgjengelig slik at avstander blir uten betydning i en slik sammenheng. Faren er at elektronisk arkivert informasjon går naturlig til grunne etter få år hvis det ikke gjøres noe aktivt for å bevare den. Langtidsbevaring av elektronisk arkivmateriale er svært arbeidskrevende. Basert på dagens ressurser vil bare mindre deler av den offentlige forvaltnings arkivmateriale kunne bevares, jf. Stortingsmelding nr. 48 (2002-2003) Kulturpolitikk fram mot 2014, s. 52 og s. 167-168.

Vel vitende om at dette bare er en del av det store demokratibildet, har Riksarkivaren som arkivmyndighet funnet det nødvendig å påpeke den viktige rollen som offentlighet i forvaltningen og dermed forvaltningens arkiver spiller i et demokratisk samfunn. Dette gjelder ikke bare når vi ser på mulighetene for å delta aktivt i samfunnsprosesser, men også når det gjelder å legge mer generelt til rette for at den enkelte borger kan føle at han eller hun utgjør en del av et organisk samfunn med røtter.

Med hilsen

John Herstad
riksarkivar

Tor Breivik
underdirektør